

Afb. 1. Jacob Jordaens (1593-1678). Zittende zwangere hond. Zwart en rood krijt en een weinig dekwit, met zwarte kaderlijn, 155 × 143 mm. Rijksprentenkabinet, Amsterdam. Aankoop 1964.

Afb. 2 (rechter blz.). Adriaen van Utrecht (1599-1652) en Jacob Jordaens (1593-1678). Zeevis en jachtbuit. Doek, 200 × 300 cm, door A. van Utrecht gesigneerd en gedateerd 1637. Kon. Musea voor Schone Kunsten, Brussel.

Zittende hond door Jacob Jordaens

Het bestand van Zuidnederlandse tekeningen in het museum telt een aantal belangrijke hoogtepunten, maar is numeriek niet heel groot. Naast de duizenden bladen van de Hollandse school uit de 17de eeuw telt de collectie voor het Zuiden in dezelfde periode slechts ca. 275 stuks. Iedere aanvulling in deze sector is dus relatief van belang. Zéker is dat het geval wanneer het gaat om tekeningen van één der grote meesters uit de Vlaamse barok, en daarom was het destijds een wel zeer gelukkige vondst, die de hiernaast afgebeelde hondenstudie (afb. 1) van Jacob Jordaens (1593–1678) in het Rijksprentenkabinet binnenbracht. Sinds de tekening uit Jordaens' atelier de wereld inging en op die manier als eenling

losraakte uit het oeuvre van de kunstenaar, was zij ook diens naam kwijtgeraakt: toen zij aan het museum werd aangeboden heette de studie van de hand van Cornelis Saftleven te zijn. Hoe begrijpelijk die toeschrijving op 't eerste gezicht ook lijkt – Saftleven was diertekenaar bij uitstek – toch herkende de toenmalige directeur, drs. K. G. Boon, er de veel expressievere hand van Jacob Jordaens in. Jordaens-specialisten als Roger d'Hulst en Michael Jaffé hebben dat sedertdien zonder meer bevestigd.

Er waren van Jordaens een aantal dier-tekeningen bekend, waarvan de meeste zullen hebben gediend als modellen voor de paarden, het hoornvee en vooral de honden op zijn schilderijen. Want die laatste komen

bij Jordaens overal en telkens weer voor: snuffelend aan de gedekte tafels op zijn genrevoorstellingen, stil toezien of blaffend op bijbelse tafereelen, als elegante stoffage op portretten, als rumoerige meute op mythologische en eigentijdse jachtscènes. In dit hondengezelschap is de onze om verschillende redenen een wat geïsoleerde verschijning. In de eerste plaats om haar uiterlijk: zij is duidelijk zwanger. Stil voor zich uitzien zit ze met de zware buik op de grond gesteund. De wat ineengedoken gestalte van het dier, de mat-glanzende vacht, de lange, golvend omlaag hangende oren, de nat-zwarte neus heeft Jordaens getekend in een mengtechniek van rood en zwart krijt, uitvoeriger dan in de andere hondenstudies die tot nu toe van hem bekend zijn. Bovendien is onze tekening gedateerd, iets dat in het getekend oeuvre van Jordaens niet vaak voorkomt. Het jaartal 1638, dat in fijn schrift in de linker benedenhoek staat, is er natuurlijk niet bewijsbaar door de kunstenaar zelf op gezet, maar is zeker oud, en moet reeds op het blad hebben gestaan vóórdat dit zijn afsluitende kaderlijnen kreeg. De tekening is echter oorspronkelijk duidelijk groter geweest en het is denkbaar dat het jaartal aanvankelijk op een der later verwijderde randen heeft gestaan en bij de inkorting overgenomen werd.

Als het jaartal 1638 het exacte ontstaansjaar van de tekening weergeeft, werpt het een onverwacht licht op de genese van een schilderij (afb. 2) in het museum te Brussel (nr. 476). Dit werd door Jordaens geschilderd in samenwerking met Adriaen van Utrecht, en geheel links is daarop onze hond te zien. Het schilderij werd door Adriaen van Utrecht, die er het leeuwenaandeel in had, gesigneerd en gedateerd 1637. Uit onze tekening zou volgen, dat Jordaens pas enige tijd later aan dit schilderij zijn figuren toevoegde, daarbij voor de hond gebruik makend van een recent getekende studie naar het leven. Of deze van meet af aan bedóeld was als voorstudie voor dit speciale schilderij, of dat de hond – als zovele andere modelstudies van Jordaens – getekend werd om er zijn voorraad van later toepasbare voorbeelden mee aan te vullen, moet in het midden blijven.

Andere studies naar dezelfde hond zijn tot dusverre niet bekend. De aanwezigheid van het dier op een schilderij met allerlei vis- en jachtbuit behoeft geen verbazing te wekken; het is een jachthond, een der vele varianten van de Brak, een ras, dat vanouds beroemd was om zijn scherpe speurneus en zijn hardnekkigheid bij het achtervolgen van opgejaagd wild.

J. W. NIEMEIJER